

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

II. ULUSLARARASI FARS DİLİ VE EDEBİYATI SEMPOZYUMU: ŞEHRIYAR

9-10
ARALIK
2024

2nd INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON
PERSIAN LANGUAGE AND LITERATURE: SHAHRIYAR

دومین همایش بین‌المللی بزرگداشت استاد شهریار

SEMPOZYUM BİLDİRİ KİTAPÇIĞI

وابستگی فرهنگی سرکنسولگری
جمهوری اسلامی ایران - استانبول
Iran İslam Cumhuriyeti İstanbul
Başkonsoloslugu Kültür Ataşeliği

**II. ULUSLARARASI FARS DİLİ VE EDEBİYATI
SEMPOZYUMU: ŞEHİRİYAR**

BİLDİRİ KİTAPÇIĞI

9-10 ARALIK 2024

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ KURUL ODASI

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
FARS DİLİ VE EDEBİYATI**

**II. ULUSLARARASI FARs DİLİ VE EDEBİYATI
SEMPOZYUMU: ŞEHİRİYAR**

ONUR KURULU

Prof. Dr. Osman Bülent ZÜLFİKAR
İstanbul Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Safar NASROLLAZADEH
Tebriz Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Sevtap KADIOĞLU
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Ali GÜZELYÜZ
İstanbul Üniversitesi (Başkan)

Hassan DIDBAN
İran İstanbul Kültür Ataşesi

Seyfullah TÜRKSOY
İpekyolu Stratejik Araştırmalar Merkezi

Dr. Öğr. Üyesi Nihat DEĞİRMENCİ
İstanbul Üniversitesi

Dr. Yaşar Yeşim AMAÇ
İstanbul Üniversitesi

Öğr. Gör. Dr. Solmaz MAHMOODİ
İstanbul Üniversitesi

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ali GÜZELYÜZ (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdullah KIZILCIK (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Şükrü ÇORUK (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali TEMİZEL (Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Assadollah VAHED (Tebriz Üniversitesi)

Prof. Dr. Celal SOYDAN (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Ghadir GOLKARIAN (Yakın Doğu Üniversitesi)

Prof. Dr. Marika JIKIA (İvane Cavaşişvili Tiflis Devlet
Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet KANAR (Yeditepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Mohammad ABBASZADE (Tebriz Üniversitesi)

Prof. Dr. Mohammad Bagher ALIZADEH AGHDAM
(Tebriz Üniversitesi)

Prof. Dr. Mohammad MAHDIPOUR (Tebriz Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa ÇİÇEKLER (Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Nimet YILDIRIM (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Nuri ŞİMŞEKLER (Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ (Türkiye Manas
Üniversitesi Mütavelli Heyet Üyesi)

Prof. Dr. Poshsha KENJAEVA (Taşkent Devlet Şarkşinaslık
Üniversitesi)

- Prof. Dr. Yakup ŞAFAK (Kırıkkale Üniversitesi)
- Prof. Dr. Yusuf ÖZ (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
- Prof. Dr. Zekai KARDAŞ (İstanbul Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ahmad Farshbafian NIAZMAND (Tebriz Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ebrahim EGHBALI (Tebriz Üniversitesi)
- Doç. Dr. Eshgana BABAYEVA (Türkiye Edebiyatı Merkezi'nin Başkanı)
- Doç. Dr. Mohammad Hasan HASANZADEH NIRI (Allama Tabatabai Üniversitesi)
- Doç. Dr. Kadir TURGUT (İstanbul Üniversitesi)
- Doç. Dr. İsmail SÖYLEMEZ (Ankara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Turgay ŞAFAK (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
- Doç. Dr. Vali DINPARAST (Tebriz Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mahdi RAMAZANI (Tebriz Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mohammadreza ABEDI (Tebriz Üniversitesi)
- Doç. Dr. Rasoul ZAVARAQI (Tebriz Üniversitesi)
- Doç. Dr. Gökhan GÖKMEN (İstanbul Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Nihat DEĞİRMENCİ (İstanbul Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Serpil KOÇ (Mardin Artuklu Üniversitesi)
- Dr. Abul Kalam SARKER (Dhaka Üniversitesi)
- Dr. Nurali NUROV (Hucend Devlet Üniversitesi)
- Dr. Garik MISAKYAN (Erivan Devlet Üniversitesi)

SEMPOZYUM SEKRETERYASI

Dr. Yaşar Yeşim AMAÇ (İstanbul Üniversitesi)

Meraj NIKNAM (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

EDİTÖR KURULU

Dr. Öğr. Üyesi Nihat DEĞİRMENCİ (İstanbul Üniversitesi)

Dr. Yaşar Yeşim AMAÇ (İstanbul Üniversitesi)

Öğr. Gör. Dr. Solmaz MAHMOODİ (İstanbul Üniversitesi)

سیمای ترکیه در سفرهای خیالی شهریار

ابراهیم اقبالی*

چکیده

شهریار علاقه وافری به زیارت ترکیه و شعرا و نویسندگان آن داشته کما این که همین احساس را در مورد جمهوری آذربایجان هم داشته است ولی هرگز موفق به این سفرها نشده است یک بار در زمان پهلوی دوم دعوت نامه ای از سوی شعرای آذربایجان به نام شهریار به ایران واصل می شود ولی متأسفانه آن را به استاد پاکستانی دانشگاه تهران که اتفاقاً نامش شهریار بوده تحویل می دهند و این مکاتبات که اغلب به صورت منظوم بوده ادبیات حسرت را بنیاد نهاد ، شهریار با ادبای ترکیه ارتباطی را که با شعرای آذربایجان داشته ، نداشته است بنابراین این حسرت دیدار ترکیه بیشتر بر او مؤثر بوده بنابراین در خیال خود به ترکیه سفر می کند که هیچ مرزی مانع این سفر معن دهوی نیست و در شعر فارسی و ترکی خود این سفرهای خیالی را توضیح می دهد

*دانشیار دانشگاه تبریز

و به توصیف شخصیت های ادبی ترکیه می پردازد در این مقاله به نحوه توصیف شهریار از خود ترکیه ، تاریخ و شخصیت های آن پرداخته ایم .

کلیدواژه: ترکیه ، شهریار، سفرهای خیالی ، شعر فارسی

GÜRCÜ EDEBİYATI ALANINDA MUHAMMED HÜSEYİN ŞEHİRİYAR

MARIKA ÇIKIA *

ÖZ

20. Yüzyılın büyük İran şairi Muhammed Hüseyin Şehriyar'ın "Haydarbaba'ya selam " 80 dile çevrildi. Oktai Kazumov, Azerice'den Gürcüce'ye kelimesi kelimesine çeviri yapmış ve İranist, aynı zamanda şair Nomadi Bartaia tarafından sanatsal bir şekilde ifade edilmiştir.

Kitabın basımının öncüsü, İran İslam Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı tarafından desteklenen Gürcistandaki Azerbaycan Yaşlılar Konseyi'dir.(2017)

Dünya şiirinde pek çok şiirsel kompozisyon türü vardır. Bunlar arasında: rubai, gazel, muhammes, koşma, üçleme vb. Üçleme 'üç' sözcüğünden türetilen bir Türk folklor terimidir. Bu terim, her bentin üç dizeden ve iki kavuştaktan oluştuğu şiiri ifade eder.

Muhammed Hüseyin Şehriyar'ın tüm Türk şiir dünyasının en ünlü eserlerinden biri olarak kabul edilen 125 bentli

* Prof. Dr., İvane Cavahişvili Tiflis Devlet Üniversitesi

"Haydarbaba'ya selam" şiiri de bu şekilde yani üçleme biçiminde yazılmıştır. Çevirmen ise şiirin ruhunu yeterince aktarabilmek için orijinal 3+2'nin formunu dikkatle uyarladı .

Nomadi Bartaia, Gürcü İranistlerin Muhammed Hüseyin Şehriyar'la ilgili gerçekleri gözden geçirdiği bir girişle donattı: Gürcüler, Şehriyar'ın eserini ilk kez 1967'de Davit Kobidze'nin Fars edebiyatı okuma kitabında yer alan şiirlerle tanıdı. Muhammed Hüseyin Şehriar Gürcü İranisti Magali Todua evine davet etmiş (1973), hatta defterine bir şiir bile yazmıştır. Daha sonra (1982) Tengiz Keshelava'nın şaire ithaf ettiği sağlam bir makale ithaf edilmiş. Nomadi Bartaia ayrıca Şehriar'ın bazı şiirlerini de tercüme etti.

Anahtar Kelimeler: Gürcü Edebiyatı, Şehriyar

ŞEHİRİYAR ŞİİRİNDE TASVİRLER, GÜZELLİK TANIMLAMASI

EŞQANE BABAYEVA *

ÖZ

Türk dünyasında kendine özgü yer edinen Seyyid Muhammed Hüseyin Şehriyar'ın şiirleri tüm zamanlara hitap eden çağdaş bir nitelik taşır. Eserlerinin ölümsüzlük sırrı - su gibi akıp giden şiirsellik, içtenlik, samimiyet, doğaya aşıklık, vatan yurt sevgisidir. Onun şiirleri geçmişe nostaljik yolculuk, canlı tasvir tanımlamalarıyla dikkat çeker. Bu açıdan şiirlerinde kullandığı imajlar, imgesel anlatım, metaforik yaklaşımlarla güzellik tanımlanması ve algılaması önem arz eder. Klasik edebiyata derinden vakıf olan, Hafız, Sadi, Fuzuli şiirine aşına olan şair yaptığı tasvir ve tanımlamalarında klasik edebiyat biçimlerinden, kalıplarından, metafor ve teşbihlerden yararlınsa da şiirlerinde olağanüstü tabiat tasvirleri, doğanın güzellikleri, yılın rengârenk mevsimleri, mazi ve atıye

* Doç. Dr., Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi Nizami Gencevi adına Edebiyat Enstitüsü Mehmet Akif Ersoy Türkiye Edebiyatı Merkezi'nin Başkanı Azerbaycan / Bakı

E-posta: eshqane@mail.ru

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4934-4168>

arketipsel yolculuk kendine has özellikleriyle anlatılır. Şair bir resim eseri çizercesine somut ve soyut tasvirler yapar. Onun şiirlerinde kastedilen doğa ve tabiatla iç içe olan insan güzelliği, iç ve dış güzellikle harmoni oluşturur. Şair kendine özgü farklı imaj ve metaforik yaklaşımlarla geçmişe özlemini, arketipsel yolculuğunu geniş levhalarla resmeder. Bildiride, şairin şiirlerinde kullandığı teşbih, istiare, telmihler bağlamında “Heyder Baba`ya selam”, “Sehendim”, “Türkiye`ye Hayali Sefer” gibi şiirleri örneğinde peyzaj lirikası, doğa güzelliği, dağ, deniz tasvirleri, geçmişe özlem ve hayali sefer tasvirleri ele alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tasvir, Şehriyar, Harmoni

شهریار شاعری ساختار گرای عاملیت پسند

محمدباقر علیزاده اقدام*

چکیده:

بی شک شهریار یکی از بزرگترین شعرای دوران معاصر می باشد، که شعرهای بسیار وزین و اجتماعی سروده است. ولی در بین شعرهایش تعدادی از آنها جایگاه ویژه ای در ادبیات ما دارد تا جایی که هم این آثار سر به فلک ساییده اند و هم تاج بر سر شهریار شهریاران نهاده اند.

شعرهای حیدربابایه سلام" و "سهندیه" که اتفاقاً هر دو به نام کوه های منطقه نامگذاری شده اند، از شاهکارهای ادبی این شاعر بزرگ است این دو شعر از چنان جایگاهی در ادبیات معاصر یافته که همچون دو پا شهریار را سر پا نگه داشته اند و این دو کوه همچون آینه ای در مقابل هم قرار گرفته و از آثار و نام شهریار ابدیتی ساخته اند که هر چقدر زمان بگذرد بر جلای

*استاد دانشگاه تبریز

آن افزوده تر خواهد شد و با گذشت زمان زایایی، درخشندگی و چسبندگی آنها نیز اضافه می شود

اگر کسی بخواهد شخصیت، زندگی و روحیات شهریار را بشناسد باید این دو شعر را در کنار هم مرور کند و بدون یکی درک از شهریار ناقص خواهد بود.

در یکی از این شعرها شهریار عاملیت گرا و در شعری دیگر ساختار گرا است. در حیدربابایه سلام شهریار شخصیت منفعل و اسیر ساختارها و سنت هاست و چندان خبری از عاملیت موثر ندارد و خود را محتاج توجه و یادآوری دیگران می بیند و در حسرت گذشته است هیچ نگاه امیدوارانه به آینده ندارد ولی در سهندیه عاملیت موثر خود را نشان می دهد و بیشتر خصلت انقلابی و قهرمان بودن خود را به رخ می کشد.

کلیدواژه: عاملیت شهریار

**KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT
PERSPEKTİFİNDEN M. H. ŞEHİRİYAR’IN “HAYDAR
BABAYA SELAM” MAZUMESİNE BENZEYEN
ESERLER ÜZERİNE BİR İNCELEME**

GHADİR GOLKARIAN*

ÖZ

M. H. Şehriyar’ın Haydar Babaya Selam adlı eseri, Azerbaycan edebiyatının en önemli lirik şiirlerinden biri olup, güçlü bir halk kültürü ve bireysel duyguların harmanlandığı bir yapı taşır. Bu şiir, köy yaşamı, çocukluk hatıraları, gelenekler ve modern dünyanın etkisiyle değişen toplumsal yapıyı iç içe işler. Şehriyar’ın samimi ve içten anlatımı, şiirini evrensel bir estetik boyuta taşır.

Bu bağlamda, karşılaştırmalı edebiyat perspektifiyle, benzer temaları işleyen diğer eserlerin incelenmesi, kültürlerarası bağlantılar ve evrensel edebi motifler üzerinde durmayı mümkün kılar. Örneğin:

1. Nazım Hikmet’in Şiirleri: Nazım Hikmet’in köy yaşamını ve insan sevgisini işlediği şiirleri, Şehriyar’ın Haydar Babaya

* Öğretim Üyesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Lefkoşa- KKTC
e.mail: ghadir.golkarian@neu.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-3801-7089>, ResearcherID: T-3725-2019

Selamındaki halk kültürüyle benzerlikler taşır. İkisi de sade bir dil ve duygu yüklü imgelerle halkın yaşamına ayna tutar.

2. William Wordsworth'un Doğa Şiirleri: İngiliz Romantik Şair Wordsworth, doğa sevgisi ve çocukluk hatıralarını yücelten eserlerinde, tıpkı Şehriyar gibi, bireyin çevresiyle kurduğu duygusal bağlara vurgu yapar.

3. Cahit Külebi'nin Halk Şiiri Etkileri: Cahit Külebi'nin Anadolu'ya duyduğu sevgi ve şiirlerinde halkın gündelik hayatını işlemesi, Şehriyar'ın eserindeki yerel öğelerle tematik bir paralellik taşır.

Bu incelemede, Şehriyar'ın eserinin yerel bir şiir olmanın ötesinde, evrensel değerler taşıyan bir anlatı sunduğu ortaya konur. Şiirdeki toplumsal eleştiriler ve bireysel duygu yansımaları, farklı kültürlerdeki benzer şiirlerle karşılaştırıldığında, ortak bir insanlık deneyimine işaret eder. Bu bağlamda, Haydar Babaya Selam sadece bir edebi metin değil, aynı zamanda farklı kültürleri birleştiren bir köprü işlevi görür.

"M. H. Şehriyar'ın Haydar Babaya Selam adlı eseri, geleneksel halk edebiyatı unsurlarını modern edebi tekniklerle harmanlayarak yerel kültürle evrensel temaları birleştirir. Bu nedenle, farklı coğrafyalardan benzer eserlerle karşılaştırıldığında, evrensel insanlık deneyimlerine dayanan ortak motifler ve temalar ortaya çıkar".

Bu araştırmada hipotez olarak şiirdeki yerel unsurların evrensel boyutlara nasıl ulaştığını anlamayı ve bu bağlamda farklı kültürler arasındaki benzerliklerin altını çizerek tartışma ve araştırma hedefleri olacaktır. Özellikle halk kültürü, doğa, toplumsal değişim ve nostalji gibi temaların başka edebi geleneklerde de benzer biçimlerde işlendiğini varsayarak konu bilimselliğini ortaya koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı Edebiyat, M. H. Şehriyar, Haydar Babaya Salam, Azerbaycan Edebiyatı, Kùltùrlerarası Bağlantılar, Evrensel Temalar

بررسی مضامین تاریخی هویت ایرانی و اسلامی در اشعار شهریار

ولی دین پرست*

چکیده

محمد حسین بهجت تبریزی متخلص به شهریار شاعر وادیب ترک زبان، بلند آواز ایرانی در دوره معاصر بوده است که با سرودن اشعاری به دو زبان ترکی آذری و فارسی نقش مهمی را حفظ و بیان هویت فرهنگی ایرانی و اسلامی داشته است. او در اشعارش مرتب نام ایران را یاد کرده، و با بهره گیری از زبان ترکی در منظومه حیدربابا، عید نوروز و سنت های باستانی رایج در این عید را به عنوان یکی از مولفه های فرهنگی با ابیاتی زیبا بیان کرده است، و از سوی دیگر در دیوان اشعارش به زبان فارسی تاریخ ایران باستان و سنت های باقی مانده از این دوره و تصرف تخت جمشید و با آتش کشیدن این مکان بدست اسکندر مقدونی را به عنوان بخشی از هویت ایران باستان به نظم کشیده، به همین شیوه تاریخ صدر اسلام، اهل بیت پیامبر(ص) و اذان بلال حبشی را با اشعار زیبا سروده و بدین شکل هویت دینی خود را نیز بیان نموده است. بررسی چگونگی تجلی تاریخی هویت ایرانی و اسلامی در دیوان

*دانشیار دانشگاه تبریز

اشعار استاد شهریار موضوع بحث این مقاله است که به روش تحلیل محتوا این موضوع مورد بررسی قرار گرفته و در نتیجه نشان داده شده است که شهریار در کنار هویت قومی به هویت ملی و دینی نیز توجه نموده و بدین شکل در وحدت بخشی جامعه ایرانی نقش خود را ایفا کرده است.

کلیدواژه: هویت ایرانی، هویت اسلامی، اشعار شهریار، مضامین تاریخی

شهریار و تحول غزل معاصر فارسی

نورعلی نوروف*

چکیده:

شهریار در شمار شاعران پیشگام ادبیات معاصر فارسی قرار دارد که در تحول انواع شعر امروز، به‌ویژه غزل نقش مؤثر گذاشته است. هرچند بیشتر سنت‌های غزل کلاسیک عصر حافظ را ادامه بخشیده و از شیوه‌های غزل‌سرایی این شاعر صاحب‌نظر استقبال کرده، ولی در کنار ادامه دادن چنین سنت‌هایی، او به تازگی‌های ساختاری، محتوایی و سبکی در غزل موفق شده است که در این مقاله همین تجدد فکری و هنری مورد بررسی قرار گرفته است. غزل شهریار در میان مردمان فارسی‌زبان تاجیکستان و افغانستان نیز محبوبیت دارد و به آهنگ درآوردن چندین از سروده‌های شاعر توسط اهل هنر این دو کشور فارسی‌زبان دلیل روشنی بر شهرت وی در این ممالک است. هم‌زمان، دیوان اشعار و مجموعه غزلیات شهریار چندین مرتبه در تاجیکستان به نشر

*استاد دانشگاه دولتی خجند تاجیکستان، مدیر پژوهشگاه علوم جامعه‌شناسی دانشگاه

دولتی خجند به نام آگادامسیون باباجان غفوراف، تاجیکستان

شماره موبیل +992 (928763797) Email: nurali74@mail.ru

رسیده‌اند که این امر نیز دلیل مقام خاص و نقش مؤثر وی در شعر معاصر کشورهای فارسی‌زبان، به‌ویژه غزل معاصر فارسی می‌باشد.

کلیدواژه: شهریار، غزل معاصر فارسی، شعر امروز، ادبیات تاجیک، تحقیق و نشر آثار شهریار، هنر شاعری، سنت و نوآوری

زبان فارسی و هویت ایرانی در اشعار شهریار محمدحسین بهجت تبریزی

گاریک میساکیان*

چکیده

شهریار در اکثر اشعارش از ایران یاد می کند و هویت ایرانی را گرامی می دارد و هویت ایران و ایرانی در اشعار شهریار از جایگاه بسیار بالایی برخوردار است. عاقله و شیفتگی شهریار به ایران پس از اسالم بسیار ارادتمندانه است و بعبارت دیگر گذشته های بسیار دور توجه شاعر را جلب می نماید و او را مفتون عظمت و شکوه دوران باستان می سازد. اما بالاترین سطح هویت ، در شعر شهریار هویت ملی و ایرانی است که رابطه شاعر با کشورش را تجلی می نماید در شعر شهریار هویت ایرانی ثابت است و ساختارش از دیگر هویت ها محکم تر است. از این رو زبان فارسی ، عامل هویت بخش تفکر ملی و فرهنگی استاد شهریار بوده است . شعر نیز بازتاب فرهنگ ، تاریخ ، آداب و رسوم یک ملت است و هویت آنرا تشکیل می دهد . بنابراین بررسی شعر شهریار ضمن اینکه تصویری از تحولات فرهنگی و فکری مردم ایران را نشان می دهد آینه

* دانشگاه دولتی ایروان، ارمنستان g.misakyan@ysu.am

ای است که می توان رویکرد شاعران این سرزمین را نیز به خوبی در آن مشاهده نمود. بُعد هویت مذهبی و دینی در آثار شهریار در امتداد هویت ایرانشهری، به خوبی قابل ملاحظه است .

در این مقاله سعی می شود به بررسی جایگاه هویت ایران و ایرانی، جایگاه فرهنگ و تمدن ایرانشهر در اشعار شهریار و همچنین به هویت بخشی زبان فارسی در آن بپردازیم.

کلیدواژه: زبان فارسی، هویت ایرانی، شهریار ، آداب و رسوم

ŞEHİRİYÂR'IN ŞİİRLERİNDE ANNE-SEVGİLİ VE EŞ OLARAK KADIN

SERPİL KOÇ*

ÖZ

Türk dünyasının “ana dili şairi” Şehriyâr, kendine has poetik üslubuyla millî-manevi değerleri Türkçe şiirlerine yansıtmayı başarabilmiş nüfuzlu bir şairdir. Şehriyâr'ın Türkçe şiirleri, kendisinin şairlik hayatının ikinci evresine aittir. Şiire Farsça şiir söyleyerek başlamış ve Fars şiirinde “yenilikçi” şairlerin öncülerinden biri kabul edilmiştir. Şairlik gücünün yanında yoğun bir şairlik ruhuna da sahip olan Şehriyâr, Farsça ve Türkçe şiirleriyle her iki dilin edebiyatına kalıcı bir miras bırakmıştır. Bir düşünce adamı olarak Şehriyâr, kendi düşünce ve duygu dünyasını şiir aracılığıyla bugüne taşıyabilmiştir. Yaşadığı dönemin sosyal ve siyasi olayları onun şiirinin bel kemiğini oluşturmaktadır. Aynı zamanda lirik ve derin duygusal anlatımıyla şiirde; aşk, ayrılık, özlem gibi romantik konuları da işlemiştir. Şehriyâr'ın hayatında dönüm noktası sayılabilecek; -aşk acısı, -annesinin ve -eşinin vefatı gibi bazı trajik hadisler, şairin yüreğini derinden

* Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, serpil.021@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2353-2785.

etkilemiş ve ruhunda derin izler bırakmıştır. Bu hadislerin tesiri şiirlerine de sirayet etmiştir. Temeli aşk, sevgi ve şefkat gibi duygularla örülü bu şiirler, Şehriyâr'ın hayatında bu üç kadının yerine dikkat çekmekle birlikte, şairin –anne, -sevgili ve eş olarak kadına bakışını da ortaya koymaktadır. Bu çalışmada; Şehriyâr'ın Farsça ve Türkçe şiirlerinden hareketle konuya ilişkin değerlendirmeler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anne, aşk, kadın, sevgi, sevgili, Şehriyâr.

ŞEHİRİYAR VE GAZELLERİ

NİMET YILDIRIM*

ÖZ

Türk dünyamızın büyük şairi Muhammed Hüseyin-i Şehriyâr'ın şairliğinin ilk dönemlerinde özellikle yaşadığı yoğun aşkın da etkisinde kalarak sıkıntılı ve ayrılık ateşiyle kıvrandığı yıllarını, dillendiren en güzel, en içten gönül çelen gazelleri dillere destan olmuş. Seçme gazelleri ünlü bestekârlarca bestelenip söylenmiş, bu gazeller bütün edebiyat ortamlarında herkesin dikkatini çekmiş ve gönülleri kendisine hayran bırakmıştır. Şehriyar gazellerini söylediği ilk dönemlerde ilk aşamada yakalandığı aşkın yoğun ve derin etkisindedir. Bu aşkı uğruna yanar, kavrulur ve zamanla bir tür arılığa, erginliğe erişir. Şehriyar'ın beşeri aşk konulu gazellerinin birçoğu bu çağlarında yazılmıştır. Daha sonra yaşadıkları onu bu beşeri aşk aşamalarından çekip alarak düşüncesini ve manevi hayatını alabildiğine etkileyen farklı bir döneme adım atmıştır. Şehriyar bir Meşhed seferinden sonra böyle manevi bir atmosfere dalar ve gördüğü bir düş nedeniyle sufice bir yaşantıya başlar. Özellikle Behçetabad

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü

hatırası adlı şiirini yazdığı günden itibaren de artık bir ârif olma yolundadır ve gazelleri de artık bu içerikte yazılmaktadır. Bu makalede Şehriyar'ın gazelleri yaşadığı hayatın değişik çağlarıyla orantılı olarak geçirdiği değişimler ve evreler yeni aldığı ve terk ettiği renkler ışığında örnekleriyle ele alınacaktır .

Anahtar Kelimeler: Şehriyar, İran Edebiyatı, Gazel.

نگاهی به تناسب محتوا و موسیقی در شعر شهریار

اسدالله واحد*

چکیده

توفیق هر شاعری برای جذب خواننده شعرش به وجود مؤلفه‌های فرهنگی، اجتماعی، عاطفی و هنری در کلام اوست. از میان موارد ذکر شده، وجود بعد هنری از اهمیت شایانی برخوردار است. زبان، تخیل، شگردهای گوناگون ادبی و موسیقی از اهم عناصر در بعد هنری به شمار می‌رود. موسیقی شعر اگر با خیال درنیامیزد بی‌تردید تأثیری در مخاطب نخواهد داشت. وزن عروضی که از آن به عنوان موسیقی بیرونی نیز یاد می‌شود، یکی از شاخصه‌های فرم و زبان متون ادبی است که در کنار دیگر مؤلفه‌های زبانی، رابطه تنگاتنگی با محتوا و نیز تأثیر زیادی در نحوه انتقال آن دارد. تعدد اوزان عروضی در اشعار فارسی، دلیل بر این ادعا است. این بدان معناست که هر شعری متناسب با موضوع و محتوای خود، وزن خاصی را اقتضا می‌کند و نمی‌توان یک وزن را برای تمامی موضوعات شعری به کار برد. از این رو است که شاعران بر این مسئله توجه خاصی داشته‌اند و اوزان مختلفی را برای موضوعات مختلف

*استاد گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه تبریز

شعری خود به کار برده‌اند. از جملهٔ این شاعران بزرگ، محمد حسین بهجت تبریزی، است. وی در دیوان اشعار خود از انواع اوزان فارسی بهره برده است. نگارنده در مقالهٔ پیش رو در پی کشف رابطهٔ این اوزان و محتوای اشعار و در نهایت پاسخ به این سوال است که: «آیا وزن‌های انتخابی مناسب موضوع و محتوای اشعار بوده است یا نه؟». با توجه به مهارت استاد شهریار در ادب ترکی و فارسی، به نظر می‌رسد پاسخ این سؤال مثبت است و این شاعر گرانقدر در زمینهٔ وزن و موسیقی شعر نیز همچون دیگر ابعاد شعر توفیق نسبتاً شایانی داشته است.

کلید واژه: شهریار، وزن، محتوا، بحر، اوزان عروضی، رابطه، هجا

ŞEHİRİYAR VE RAUF PARFİ ŞİİRLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

PAŞACAN KENCAYEVA*

ÖZ

Bu makalede, modern Fars ve Azerbaycan şiirinin büyük şairi Şehriyar ile modern Özbek şiirinin hassas şairlerinden Rauf Parfi'nin eserleri, üslup özgünlükleri, şiirlerinin konusu ve içeriği karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Her iki şairin şiirlerinde de insanın iç dünyası, milli ruh ve karakter konuları ustalıkla işlenmiştir. Makalede şairlerin vatan, yaşam, ölüm ve yalnızlık temalarındaki şiirleri karşılaştırılmış ve benzer yönleri örneklerle açıklanmıştır. Bununla birlikte, Şehriyar ve Rauf Parfi'nin şiirlerinde milli gelenekler, değerler ve sözlü halk edebiyatı örneklerinin yansımaları ile bu şiirlerin Doğu edebiyatından etkilenme konuları incelenmiştir. Bunun yanı sıra, her iki şairin eserlerinde modern Türk şairlerinin etkileri hakkında da bilgi verilmiştir. Şehriyar'ın Özbekçeye çevrilen "Heyderbaba'ya Selam" şiirinin çevirisine dair değerlendirmelere de yer verilmiştir. Şehriyar'ın "Allah Boyağı", "Türkiye'ye Hayali Sefer", "Türk Övladı Geyret Vahtıdır", "Derya Eledim", "Yalan Dünya", "Hara Gaçsın

* Prof. Dr., Taşkent Devlet Şarkşinaslık Üniversitesi, Türkoloji Bölümü, Taşkent, Özbekistan. E-mail: umid7780@inbox.ru

İnsan”, “Pervane ve Şem”, “Alnımın Yazısı” ve Rauf Parfi’nin “Ona qishloq, faslim kuyları” (“Ana köy, Mevsimim Ezgisi”), “Nozimning sadosi” (“Nazimin Sedası”), “Vatan” (“Vatan”), “Ozarbayjon” (“Azerbaycan”), “Türkiston yodi” (“Türkistan Anısı”), “Ona tilim” (“Ana Dilim”), “Tangri sog’inchi” (“Tanrı Özlemi”), “Adashgan ruh” (“Yanılan Ruh”) gibi şiirleri karşılaştırmalı analiz edilmiştir. Her iki şairin şiirlerinde, lirik kahramanlarının tarih, vatan ve halk hakkındaki duyguları son derece duygusal bir şekilde ifade edilmektedir. Aynı zamanda, şiirlerinde yer alan sembolik ifadeler, üslup açısından da bir yakınlık göstermektedir. Bu makalede, bu konular ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Şehriyar ve Rauf Parfi’nin zengin lirik mirası, sonraki kuşak şairler üzerinde derin bir etki bırakmış ve modern şiirin daha üst bir seviyeye yükselmesine katkıda bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Modern şiir, Şehriyar, Rauf Parfi, karşılaştırmalı analiz, ruhsal deneyim, üslup.

جایگاه استاد شهریار در بنگلادش

دکتر محمد ابوالکلام سرکار*

چکیده

پژوهشگران می دانند وقتی که اختیار الدین محمد بن بختیار خلجی سپهسالار قطب الدین ایبک در سال ۱۲۰۴م. در منطقه بنگال حکومت مسلمانان را تشکیل داد، از آن زمان زبان فارسی در سرزمین بنگال (بنگلادش) رواج یافت. مردمان این کشور از آغاز با سرزمین ایران روابط استوار تاریخی، فرهنگی، دینی و ادبی داشته اند. این روابط بین ایران و هند و بویژه بنگال و بنگ لادش در تمام دوران تاریخ غیر قابل انکار است. زبان و ادبیات فارسی بیش از ششصد سال از سال (۱۲۰۴-۱۸۳۷م.) در سرزمین بنگال به عنوان زبان رسمی و دولتی رایج بود. در این مدت طولانی، زبان فارسی، مردم این مرز و بوم را مسحور و مفتون خود ساخته بود. در بنگلادش آثار بزرگان شعر و ادب و عرفان ایران زمین، از قدیم مورد توجه و استقبال ارباب معرفت، قرار داشته و بخصوص درباره شاعران کلاسیک و شاعران معاصر پژوهش های بسیاری شده است و این کار همچنان ادامه

*استاد و رییس اسبق گروه زبان وادبیات فارس ،یدانشگاه داکا،

بنگلادش،Email:aksarker@du.ac.bd

دارد. استاد سید محمد حسین بهجت تبریزی متخلص به شهریار (۱۲۸۵-۱۳۶۷) یکی دیگر از بزرگان شعر و ادب فارسی است که آثار وی، در بنگلادش مورد توجه قرار گرفته است، تا آنجا که محققان و پژوهشگران بنگلادش درباره شهریار و آثار وی در بنگلادش، مقاله ها و پایان نامه ها نوشته اند و حتی چند سمینار هم برگزار شده و اشعاری از استاد شهریار به زبان بنگالی ترجمه شده است؛ همچنین برای دانشجویان زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه های بنگلادش زندگی و آثار وی تدریس می شود. سعی نگارنده در این مقاله بر آن است که به جایگاه شهریار در بنگلادش بپردازد و وجوه مختلف جایگاه شهریار در بنگلادش را بررسی کند تا چهره استاد شهریار در سرزمین بنگلادش بهتر نشان داده شود.

کلید واژه: زبان فارسی، بنگلادش، شهریار و جایگاه وی. شاعران ایران

بررسی تطبیقی مولفه های تمدن ایرانی، اسلامی و تمدن غربی در نامه شهریار به انشتین

احمد فرشافیان*

چکیده

تمدن از بحثهای چالش برانگیزی و تجلی دانش و بینش و توانمندیها و نشانگر ارزشها و آرمانهای هر ملتی است و شاخص اصلی برای تعریف هویت جمعی و تاریخی است. همانگونه که در بررسی حماسه ملتها، مردم فاقد هویت اصیل تاریخی را صاحب حماسه نمی بینیم در بحث تمدن نیز چنین مردم جمع شده در یک مکان با اشغال سرزمینهای بومی دیگران، تمدنی رویت نمی شود.

بزرگان صاحب و فکر و اندیشه ای همچون شهریار ملک سخن با تکیه بر بنای تمدنی چند هزارساله ایرانی مزین به ارزشها و آرمانهای اسلامی، رگبار بلا و مصیبت از سوی بی تمدنهای غربی را به باد انتقاد گرفته و نگرانیهای خود از افسار گسیختگی های قوم بی تمدن غربی با بهره گیری از ابزارهای

*دانشیار دانشگاه تبریز

مرگبار به اسم علم و تمدن را به یکی از مدعیان علم و پیشرفت بشری در قالب پند و اندرز حکیمانه بیان می دارد .

در نامه ای که شهریار در قامت یک قطعه شعر به انشتین فیزیکدان غربی و عامل اصلی پدیداری بمب اتم می نویسد بیشتر به مولفه های تمدن ارزشمدار ایرانی اسلامی می پردازد تا شاید با برشمردن این گزاره ها، وجدانهای خفته در تنفسگاه غربی را بیدار نماید و در تقابل با این تمدن به هیچ مولفه ای از تمدن اشاره ای نداشته اشاره ای ندارد مگر در جمله ای این تمدن را با صفت " وحشی " برخامه جاری می سازد .

در این مقاله قصد داریم کارکرد هر کدام از مولفه های تمدن ایرانی اسلامی را با استفاده از شواهد شعری استاد محمد حسین شهریار به تصویر کشیده، برتری این تمدن را در برابر بی تمدنی غربی نمایان تر کنیم .

کلیدواژه: شهریار ، انشتین ، تمدن ایرانی اسلای، تمدن غربی

جهان بینی عرفانی شهریار در روزگار معاصر (مطالعه موردی دیوان اشعار و منظومه حیدر بابا)

بهمن نزهت*

چکیده

پژوهش حاضر بافت عرفانی اشعار شهریار را در رابطه با شیوه تفکر عرفانی و روش بیان او بررسی می کند. ویژگیهای عرفانی شعر او نظیر کاربرد واژگان و مضامین خاص عرفانی و اخلاقی، زبان عاطفی و عاشقانه وی در تعبیر تجارب عارفانه نشان می دهد که شهریار در روزگار معاصر که پیشرفت و فناوری از ویژگیهای بارز است، نسبت به مفاهیم عرفانی و کرامت انسانی توجه ویژه ای داشته و فضائل اخلاقی و معنویت فراموش شده را در روزگار خود فرایاد انسان معاصر می آورد. از این روی می توان گفت که در آثار او اعم از اشعار و منظومه های فارسی و ترکی (آذری) صدای انسان متعالی با

*استاد گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه ارومیه.

b.nozhat@urmia.ac.ir- bahmannozhat@yahoo.com

فضائل الهی همچنان که در آثار عارفانۀ عطار، مولانا و حافظ طنین انداز است، به گوش می رسد.

شهریار بسیاری از درونمایه های عرفانی شعر خود را از متون و شخصیت عرفانی پیش از خود اخذ کرده و آنها را با استادی تمام در اشعار خود چنان پرورده است که هیچ رد پا یا نشانی از تقلید در آن نمی توان ملاحظه کرد. ما در این نوشته ابتدا برای اینکه روشن شود تعالیم و آموزه-های معنوی، محیط اجتماعی و اوضاع و احوال تاریخی، چه تأثیری بر دیدگاهها و جهان بینی عرفانی او داشته است، نگاهی اجمالی به زندگینامه او خواهیم داشت. سپس ویژگیها و مختصات فکری و نوع معرفت حاکم بر شعر او را در عصر معاصر را که می تواند به نوعی اخلاق و عرفان مثبت را به صورت عملی و کاربردی در جامعه برای نسل جدید ترسیم کند، تشریح خواهیم کرد.

کلید واژه: اسلوب بیان، روش شناسی، شهریار، عرفان، غزل.

ŞEHİRİYAR'IN HAYDAR BABAYA SELAM ŞİİRİNDE DUA

ALİ TEMİZEL*

ÖZ

Muhammed Hüseyin Şehriyar (1906-1988), 20. yüzyıl Türk ve Fars edebiyatının önemli temsilcilerinden sayılır. “Haydar Baba’ya Selam” şiiriyle tanınmakta ve “Türkçenin Şairi” olarak bilinmektedir. Gazel, kaside, mesnevi ve diğer şiir türlerini ustalıkla kullanan ve her türlü güncel konularda şiir yazan Şehriyar’ın üç cilt Farsça Divanı ve bir cilt Türkçe divanı bulunmaktadır.

Bilindiği üzere Türk, Fars ve Arap edebiyatlarında büyük şairler ve yazarlar çoğunlukla mesajlarını dua, nasihat, öğüt ve benzeri yollarla insanlara ulaştırmaya çalışırlar. Böylece bu tür edipler tarihin, siyasetin, bir milletin veya toplumun coğrafi sınırları içerisine sığmazlar. Çünkü onların dua, nasihat ve öğütleri yalnızca bir milletin veya bir toplumun insanlarını değil, bütün dünya insanlığını kucaklar ve onlara mesaj iletir.

* Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı

Ayrıca onların kullandığı dil ve ortaya koyduğu düşünce ortak bir kültür ve edebiyat oluşturacak şekilde yaklaşık herkesin isteğine cevap verebilecek özelliktedir.

Muhammed Hüseyin Şehriyar yüzyılımızın ortak hazinesi ve Türkçe ile Farsça arasındaki ana köprülerden birisidir. Şehriyar yazdığı ve söylediği Türkçe ve Farsça şiirlerle yalnızca yaşadığı coğrafyada kalmamış 1950’li yıllardan itibaren İran, Azerbaycan, Türkiye, Irak, Orta Doğu ve daha sonraki yıllarda da Türk Dünyasında ve Dünya edebiyatında sahiplenilen edebi bir şahsiyet olmuştur. Bu çalışmada Şehriyar’ın “Haydar Baba’ya Selam” şiirinden dua, nasihat, öğüt gibi konuları içeren dördlükler seçilerek inceleme yapılacaktır. Bu seçki yapılırken öncelikle Selahattin Kılıç ve İlhan Şimşek tarafından hazırlanan Türkiye Kültür Bakanlığı tarafından 1990 yılında basılan “M. Hüseyin Şahriyar- Haydar Baba’ya Selam” eserinden yararlanılacaktır. Bu çalışmanın hedefi yakın dönemde İran coğrafyasında yaşamış ve Türkçe-Farsça şiirleri olan bir şairin düşünce dünyasını yeni nesle hatırlatmaktır .

Anahtar Kelimeler: Şehriyar, Haydar Baba’ya Selam, Türkçe, Farsça, Şiir, Dua

ŞEHİRİYAR’IN “HAYDAR BABAYA SELAM” ŞİİRİ HAKKINDA TÜRKİYE’DE YAPILAN ÇALIŞMALAR

NIHAT DEĞİRMENCİ*

ÖZ

Şehriyar, yazdığı hem Türkçe hem de Farsça şiirleriyle edebiyat dünyasında önemli bir yere sahiptir. Özellikle “Haydar Baba’ya Selam” adlı eseri, tüm Türk dünyasında olduğu gibi Türkiye’de de büyük ilgi görmüştür. Bu şiirin ilk bölümü yayımlandıktan sonra, Türkiye’de geniş bir okur kitlesi tarafından benimsenmiş ve hem şair hem de eseri üzerine çeşitli yayınlar yapılmaya başlanmıştır.

Şehriyar’ın Farsça yazdığı şiirleri akademik çevrelerde ilgi görse de Türkiye’deki çalışmalar daha çok Türkçe şiirleri, özellikle “Haydar Baba’ya Selam” üzerinde yoğunlaşmıştır. Şiir edebi, dilbilimsel, sosyolojik, kültürel ve felsefi yönden farklı bakış açılarıyla ele alınmış ve birçok defa kitap olarak yayımlanmıştır. Edebiyat araştırmacıları tarafından bu şiir

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Fars Dili ve Edebiyatı
E-posta: nihat.degirmenci@istanbul.edu.tr
<https://doi.org/10.26650/jos.1351979>

hakkında tezler yazılmış, makaleler yayımlanmış ve sempozyumlarda bildiriler sunulmuştur.

Bu çalışmada, “Haydar Baba’ya Selam” şiiri hakkında Türkiye’de yapılan yayınlar sınıflandırılacak ve içerik analizleri gerçekleştirilecektir. Araştırma, şiirin yayımlandığı kaynaklar, akademik tezler, makaleler ve diğer yayınlar temel alınarak gerçekleştirilecektir.

Bu kapsamda, şiirin temaları üzerine yapılan çalışmalar, Türkiye’deki edebi çevrelerin şiire yönelik değerlendirmeleri ve şiirin etkileri gibi konularda Şehriyar’ın eserinin Türk edebiyatında nasıl bir yer edindiği ve şiirin farklı disiplinlerde nasıl yorumlandığı ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Şehriyar, Karşılaştırmalı Edebiyat

ŞEHİRİYAR’IN “EY VAY MADEREM” ADLI ŞİİRİNDE ANNELİK VE SONSUZ SEVGİ

YAŞAR YEŞİM AMAÇ*

ÖZ

Şehriyar (1906-1988) hem Farsça hem de Azerbaycan Türkçesiyle kaleme aldığı şiirlerle edebiyat dünyasında derin izler bırakmış önemli bir şairdir. İran coğrafyasında yaşamış olan Şehriyar’ın bir Türkçe Divanı ve üç ciltten oluşan Farsça Divanı bulunmaktadır. Çeşitli temaları işleyen Şehriyar, özellikle sevgi, aşk ve ayrılık konularına ağırlık vermiştir. Annesine duyduğu derin sevgi ve onun kaybının ardından yaşadığı büyük acıyı dile getirdiği “Ey Vay Maderem” adlı Farsça şiiri, bu temaları işleyen en etkileyici örneklerden biridir. Bu şiir, anne sevgisini, annenin fedakârlığını ve anneliğin ölümsüzlüğünü yoğun bir duygusallıkla işlemektedir.

Şehriyar’ın “Ey Vay Maderem” adlı şiiri, yalnızca bir ağıt niteliği taşımamakta, aynı zamanda annelik ve sevgi üzerine yazılmış etkileyici bir eserdir. Şairin sade ama derin bir

* Dr, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı, yyesimongur@istanbul.edu.tr

anlatımla kaleme aldığı şiir, anneliğin kutsallığını ve sevginin zamanın ötesine geçen kalıcılığını çarpıcı imgelerle vurgular. Şehriyar'ın annesi hayatta olmasa da sevgisi şiirin her bir mısrasında yeniden hayat bulmakta ve hatırası sürekli taze tutulmaktadır. Bu yönüyle eser, sevginin ölümsüzlüğünü güçlü bir şekilde yansıtmaktadır.

Bu çalışmada, Şehriyar'ın “Ey Vay Maderem” adlı şiirinde ele alınan annelik teması ile şairin annesine duyduğu sonsuz sevgi incelenecek ve şiirin taşıdığı duygusal ve edebi değerler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şehriyar, Ey Vay Maderem, Sonsuz sevgi.

نگاهی به اشعار شهریار از منظر زبان‌شناسی

*سولماز محمودی

چکیده

از آنجایی که زبان‌شناسی مطالعه علمی زبان است زبان‌شناسان نظام دستوری زبان (دستور زایشی) را در چهار سطح واجی، صرفی، نحوی و معنایی مطالعه می‌کنند و به ارائه توصیف‌ها و تبیین‌های صورت‌گرایانه برای ساخت‌های زبانی می‌پردازند. مطالعه علمی سطح واجی در حوزه واج‌شناسی (به عنوان حوزه مستقل و در عین حال در تعامل با دیگر حوزه‌های) نظام دستور زبان انجام می‌شود.

واج‌شناسی عروضی یکی از تحولات عمده در واج‌شناسی زایشی است که از بطن زبان‌شناسی زایشی جوانه زده است. در آن به مطالعه رابطه بین وزن شعر و ریتم گفتار در قالب قواعد مشخص که ناظر بر مطبوع و موزون بودن زنجیره گفتار است پرداخته می‌شود. این قواعد جزء دانش ذهنی و زبانی شاعر هستند و ریشه در ساختار زیستی و ژنتیکی انسان دارند. بنابراین وزن شعر

*استادیار زبان‌شناسی دانشگاه استانبول

یک عنصر انتزاعی و زبانشناختی است و وزن‌شناسی زایشی حوزه‌ای است که به مطالعه دقیق و صوری ادبیات می‌پردازد.

در این مقاله پس از تعیین فضای واکه‌ای، میزان دیرش واکه در سطح کلمه و جایگاه تکیه در کلمه‌های ساده و مشتق و انواع هجا به بررسی ساخت سلسله‌مراتبی اوزان پرداختیم و نشان دادیم اشعار ترکی شهریار به دو وزن تکیه-هجایی و عروضی-کمی سروده شده‌اند. در آخر نشان دادیم با وجود تفاوت و تنوع بین زبان‌ها می‌توان توصیف و تبیینی از تشابه بین آنها در حوزه وزن ارائه داد. نظریه وزنی تحلیلی بسیار روشن از این وضعیت به دست داده است.

کلیدواژه: وزن شعر، عروضی، کمی، هجایی، ترکی.

ŞEHİRİYAR'IN FARŞÇA DİVANINDAKİ ŞİİR ÜSLUBU

ALİ GÜZELYÜZ*

ÖZ

Seyyid Muhammed Hüseyin Behcet Tebrizi, farklı kalıplarda şiir söylemesine rağmen en çok gazelleriyle ün kazanmıştır.

Bu makalede Şehriyar'ın hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgiler verildikten sonra Farşça Divanındaki şiir üslubu analiz edilmeye çalışılacaktır.

Şehriyar'ın divanının büyük bir kısmı gazellerden oluşmaktadır. Şiirlerinde sade ve akıcı bir dil kullanan Şehriyar'ın şiirlerindeki yaratıcı hayal gücü, şiirlerinin geniş bir okuyucu kitlesi tarafından sevilmesine ve popüler olmasına sebep olmuştur.

Daha önce Behcet mahlasını kullanan şair, doğduğu şehirden yıllarca uzak kaldıktan ve çeşitli güçlüklerle karşılaştıktan sonra Hafız'ın Divanı'ndan fal bakarak aşağıdaki beyitte geçen “Şehriyar” kelimesini kendisine mahlas olarak seçmiş ve doğduğu şehre geri dönmüştür.

Mademki gurbet ve üzüntüye dayanamıyorum

Kendi şehrimde gidip şehriyar olayım (Hafız Divanı, Gazel: 337)

Şehriyar'ın sade ve akıcı anlatım yanında halkın dilini kullanması ve halkın kullandığı deyim ve atasözlere

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Farş Dili ve Edebiyatı

II. ULUSLARARASI FARS DİLİ VE EDEBİYATI SEMPOZYUMU: ŞEHRIYAR

şiiirlerinde yer vermesi de onun şiiirinin önemli özelliklerindendir. Şehriyar'ın şiiirlerinin diğğer bir özelliğı de müziğğeye olan aşinalığğından dolayı şiiirinin musiki ile iç içğede oluşğudur.

Anahtar kelimeler: Şehriyar; Behcet Tebrizi; Farsça Divan; Şiiir üslubu

هنر ترکیبات سازی و گرده برداری در شعر شهریار

محمد رضا عابدی*

چکیده

یکی از بارزترین خصوصیات زبان، توانایی آن زبان در ساخت واژه های نو برای مفاهیم نو است. گستردگی دامنه ی واژگان یک زبان بر توان و کارایی آن می افزاید. شاعران و نویسندگان اصلی ترین و فعال ترین واژه سازان هستند که برای آفرینش های ادبی، آن زمان که دست واژه های موجود را در انتقال اندیشه های بکر خود، کوتاه می بینند به واژه سازی می پردازند.

این مقاله با هدف گزینش و شناساندن ترکیبات هنری و ابداعی استاد شهریار در زبان فارسی، و نیز گرده برداری های او از زبان ترکی فراهم شده است. در این نوشتار مختصری به صنعت ترکیب سازی در زبان فارسی پرداخته ایم، سپس ترکیبات فارسی استاد شهریار و ویژگی های ترکیبات فارسی و گرده برداری های او از زبان ترکی را مورد بررسی قرار داده ایم. آشنایی با هنر

*دانشیار دانشگاه تبریز

ترکیب سازی استاد شهریار و شناساندن ترکیبات ابداعی او برای طیف وسیع
علاقه مندان ، در درک بهتر اشعار استاد مفید و مؤثر خواهد بود.

کلیدواژه: ترکیب سازی، زبان فارسی، زبان ترکی، استاد شهریار، گرده
برداری

بازخوانی شبهجملات در غزلیات شهریار بر اساس فرمالیسم روسی

مهدی رمضانی*

چکیده

دستور زبان، دانشی است که به مطالعه قواعد زبان میپردازد و آن را توصیف و تحلیل میکند و حاصل آن شناساندن ویژگیهای زبان است. از جمله موارد مطرح در دستور زبان، میتوان به مقوله شبه جمله اشاره کرد. مهجور ماندن این مقوله در پژوهشهای ادبی و لزوم توجه بدان باعث شد تا آن را در اشعار شاعر صاحب سبکی همچون شهریار مورد مذاقه قرار دهیم؛ چرا که بسامد قابل تأمل، تنوع، نحوه چیدمان، دقایق بلاغی و ساختار شبه جملات در دیوان این شاعر بستری مناسب برای مطالعه است.

نوشه حاضر بر آن است که با بهره‌گیری از روش استقرایی و با بازخوانی دقیق غزلیات شهریار، این مقوله دستوری را با مؤلفه‌های فرمالیسم روسی بررسی کند. حاصل پژوهش نشان میدهد شهریار در استخدام شبه جملات به علوم مختلف زبانی-ادبی همچون معانی، بیان، عروض، قافیه و بدیع و... توجه

*استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

داشته، همچنین، به دلیل روحیه حساس این شاعر شبه جملات عاطفی در غزلیات وی بسامد دارد.

کلیدواژه: دستور زبان فارسی، شبهجمله، غزلیات شهریار، فرمالیسم روسی

ŞEHRİYAR'IN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

İSMAİL SÖYLEMEZ*

ÖZ

Seyyid Muhammed Hoseyn Behcet Tebrizi, İran'ın klasik tarzdaki şiir geleneğini devam ettiren ünlü modern dönem şairlerinden olup Şehriyar mahlasıyla meşhurdur. Farsça ve Türkçeyi şiirde ustalıkla kullanmıştır. Şairin şöhreti İran sınırlarını aşmış, Farsça ve Türkçe coğrafyasının tamamına yayılmıştır. Özellikle Türkçe'nin en önemli şiirlerinden Haydarbaba'ya Selam ve Aman Ayrılık başlıklı şiirleriyle Türkçe coğrafyasında yine Geldin Ama Neden Şimdi? ve daha nice şiiriyle de Farsça coğrafyasında haklı ve çok büyük bir şöhret kazanmıştır. Şairin hem Farsça divanı hem de Türkçe divanı günümüzde dahi hâlâ en çok okunan kitaplar arasında yer almaktadır .

Şehriyar, klasik Farsça şiiri modern bir yaklaşımla buluşturarak âdeta modern dönemde ortaya çıkan serbest şiire geçişi hazırlayan isimlerin başında gelmektedir. Öte yandan Türkçe için de çok önemli olan ve Türk'ün dili çeşme idi / Anı

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, e-mail: isoylemez@ankara.edu.tr

derya kıldım men diyen şair Türkçe şiirde, Firdevsi'nin Farsça için ifa ettiği role benzer bir rol üstlenmiş ve bu nedenle Firdevsi-i Sani lakabıyla da anılmıştır .

Şehriyar, edebiyattan nispeten uzak bir alan olan tıp alanında eğitim almış, ancak eğitim sürecinin sonuna doğru tahsil hayatını terk ederek doktor olmaktan vaz geçmiş ve şiire yönelmiş bir şair olarak şiirlerindeki duygu yoğunluğundan hareketle birçok otorite tarafından aşk şairi olarak tanımlanmış bir şairdir .

Bu çalışmada Şehriyar'ın hayatı, sanatı ve kaside, gazel, mesnevi, kıta ve rubai türlerinden kaleme aldığı Farsça ve Türkçe şiirlerinin yer aldığı eserleri ve ailesinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şehriyar, Gazel

ŞEHİRİYAR’IN ESERLERİNDE KADIN ROLLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ

PUNE KARIMI*

ÖZ

Bu makale, Şehriyar’ın şiirlerinde kadın imgelerinin toplumsal değişim ve dönüşümler çerçevesinde nasıl şekillendiğini, değişken ve dinamik bir yapı kazandığını ele almaktadır. Şehriyar, hem 1979 İran İslam Devrimi öncesinde hem de devrim sonrası dönemde eserler üreterek, toplumun sosyo-kültürel dönüşümlerini şiirlerinde derinlemesine işlemiştir. Bu iki dönemin kendine özgü toplumsal yapısı, Şehriyar’ın kadın imgelerini farklı açılardan yeniden yorumlamasına ve bu imgeleri estetik unsurlardan öte toplumsal simgeler hâline dönüştürmesine olanak tanımıştır.

Devrim öncesi ve sonrasındaki toplumsal algı değişimleri, Şehriyar’ın kadın temsillerinde geleneksel ve modern unsurların bir arada bulunmasını sağlamış; bu imgeler, zamanla değişken bir nitelik kazanarak farklı anlam katmanlarına bürünmüştür. Kadın figürü, bir yandan annelik,

* Öğretim Görevlisi Dr; Erzurum Teknik Üniversitesi,
Pune.karimi@erzurum.edu.tr;
<https://orcid.org/0000-0002-4928-2155>; Web of Science
ResearcherID: ABX-6900-2022

masumiyet ve fedakârlık gibi geleneksel rollerle idealize edilmiş, diğer yandan modern dönemin etkileriyle daha gerçekçi ve toplumsal mücadelelere yakın bir kimlik kazanmıştır. Şehriyar'ın şiirlerinde kadın imgesi, toplumsal değerleri yansıtmakla kalmayıp, toplumun yaşadığı değişim süreçlerini de gözler önüne sermektedir. Kadın figürü bir "geçiş" rolü üstlenmiş hem geleneksel değerleri hem de moderniteyi bir arada barındırarak bu iki dünya arasında köprü işlevi görmüştür.

Makale, Şehriyar'ın savaş dönemi şiirlerinde kadının rolünde meydana gelen dönüşümlere de odaklanmaktadır. Bu şiirlerde kadın, yalnızca estetik bir unsur değil, aynı zamanda direnişin, sabrın ve toplumsal dayanışmanın bir sembolü hâline gelmiştir. Savaşın etkisiyle kadınlar, Şehriyar'ın şiirlerinde daha derin ve çok boyutlu bir karakter olarak yer bulmuş; toplumsal dayanıklılığın bir simgesi olarak sunulmuştur. Şehriyar, kadına dair geleneksel algıyı korurken, modernite ve savaşla gelen dönüşümleri de kadın imgesine dâhil etmiş ve bu sayede şiirlerinde dinamik/değişen kadın rollerini öne çıkarmıştır.

Bu çalışma, Şehriyar'ın kadın imgelerinin estetik bir figürden çok daha fazlası olduğunu; şiirlerinde toplumsal dinamiklerle şekillenmiş ve dönüşümlere açık bir yapıya sahip olarak sunulduğunu ortaya koymaktadır. Şehriyar'ın şiirlerinde kadının dinamik/değişen rolünü, İran edebiyatındaki geleneksel kadın tasvirleri ile modern anlatımlar arasında özgün bir bağ kurarak, kültürel bir dönüşümün izlerini yansıtmaktadır. Böylece Şehriyar, kadın imgesini hem estetik hem de toplumsal bir gösterge olarak ele alarak, gelenek ve moderniteyi aynı potada eritme çabası göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Dişilik, Fars Edebiyatı, Kadın, Şehriyar, İran Edebiyatı.

**“ TÜRKÜN DİLİ TEK SEVGİLİ DİL OLMAZ:
ŞEHRIYAR’IN ŞİİRLERİNDE TÜRK DİLİ VE ŞAİRİN
TÜRKÇE ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR MÜLAHAZA”**

TURGAY ŞAFAK*

ÖZ

Türkiye’de ve diğer Türk coğrafyasında daha çok “Haydar Babaya Selam” adlı manzumesi ile tanınan ünlü şair Şehriyar’ın hem Farsça hem de Türkçe şiirleri incelendiğinde anadili Türkçeye ayrı bir önem atfettiği görülecektir. Şehriyar özellikle Haydar Babaya Selam şiiri ile İran’da Türk şiirinin yeniden canlanmasına sebep olan bir şair olarak önemli bir role sahiptir. Şehriyar anadiline olan bağlılığını ve sevgisini Türkçe söylediği “Türkün Dili” adlı şiirinde oldukça fasih bir şekilde dile getirmiştir. Aynı şekilde “Haydar Babaya Selam” adlı manzumesinde şiirinin herkesin okuması için Türkçe söylediğini dile getirmiştir. O 1960’lı yıllarda İran’da hakim olan Türk karşıtı milliyetçi söyleme karşı da şiiriyle karşılık vermiştir. Ayrıca “Türkiye’ye Hayali Sefer” adlı şiirinde Türk şairleri hakkında sitayiş dolu ifadeler kullanması şairin Türk şairlerini de yakından takip ettiğini göstermektedir.

* Doç. Dr., Medeniyet Üniversitesi, Fars Dili ve Edebiyatı

Bu tebliğde Tebriz’de dünyaya gelen Muhammed Hüseyin Şehriyar’ın şiirlerinde Türkçe, Türklük, Türk şairleri ve Türkiye üzerine düşünceleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türklük, Şehriyar, Hayali Sefer

تاملی جامعه شناختی بر سرمایه اجتماعی بین نسلی در اشعار ترکی شهریار

محمد عباسزاده*

چکیده

سرمایه اجتماعی به طور اعم و سرمایه اجتماعی بین نسلی به طور اخص یکی از مفاهیم بسیار مهم در جامعه شناسی است که ارتباط بین اعضای نسل های مختلف را مقدور ساخته و از این حیث انسجام اجتماعی در راستای تثبیت هویت ملی و فرهنگی را سبب ساز می گردد. در شعر خان ننه استاد شهریار هم حداقل سه نسل وجود دارد که ایشان با زبان شعر و ادب، دغدغه اش را از شکنندگی روابط بین سه نسل به عنوان پیامدهای دهشتناک مدرنیته به تاریخ و فرهنگ را به طور هنرمندانه ای ابراز می دارد. دغدغه ای که در ارتباط با حذف یا کمرنگ شدن کانالهای جامعه پذیر ساز سنتی اصیل است؛ خطری که می تواند بر هویت خانوادگی نسلها تاثیر گذاشته و از این

*استاد دانشگاه تبریز Email: m-abbaszadeh@tabrizu.ac.ir

طریق به گسست هویت نسلی و به تبع آن به گسست در هویت قومی و ملی بیانجامد.

برای فهم شعر خان ننه، با لحاظ شیوه نظری هرمنوتیک، ضمن روشنگری ضعف روشهای تجربی در تحلیل غنی پدیده های انسانی و اجتماعی، به فهم عمیق جامعه شناختی در سایه امتزاج افق معنایی مفسر با افق معنایی متن (امتزاج افقها)، پرداخت شده و اعتبار یافته ها با لحاظ مثلث سازی داده ها، حاصل آمده است.

تفسیر یافته ها با لحاظ روش شناسی مورد اشاره نشان می دهد در عصر جهانی شده امروزمین، علیرغم ظهور برخی تحولات مثبت در عرصه های مادی، هویت تاریخی، فرهنگی و در راس آن جایگاه خانواده و به تبع آن هویت فرهنگی در حد کمال تنزیل یافته است؛ به همین خاطر شهریار به عنوان اندیشمند اجتماعی، شعر خان ننه را با هدف لزوم توجه به انتقال و حفظ میراث فرهنگی و اجتماعی با تاکید بر ارتباط پایدار بین نسلها به زیور طبع آراسته است.

کلیدواژه: شهریار، مدرنیته، خانواده، سرمایه اجتماعی بین نسلی، جامعه پذیری و هویت نسلی.

کاوشی بر تأثیر شعر و ادب بر ارتباطات علمی: بررسی موردی آثار شهریار

رسول زوارقی*

چکیده

یکی از مفاهیم مهم در تولید علم، ارتباطات علمی ایجاد شده ما بین محققان است. تاکنون انگیزه‌های متنوعی در زمینه علت برقراری ارتباطات علمی که بیشتر خود را در قالب استنادات علمی نشان می‌دهند ارائه شده است. از جمله این انگیزه‌ها عبارتند از ارتباط موضوعی، اعتبار بخشی، احترام به نظرات همکاران پیشکسوت، ارتباط موضوعی میان نظریات، استفاده از روش‌شناسی‌های مشابه و.... با این وجود کمتر به بحث تأثیر شعر و ادب در ارتباطات علمی پرداخته شده است. با توجه به نوآوری که این بحث در حوزه علم سنجی می‌تواند داشته باشد در این مقاله سعی میشود به بازنمایی شعر و ادب در ساحت علم بر مبنای پایگاه‌های استنادی پرداخته شود. نمونه موردی مورد بررسی در این پژوهشی برای شعر و ادب، اشعار و آثار استاد

*دانشیار گروه علم اطلاعات و دانششناسی دانشگاه تبریز

zavaraqi@tabrizu.ac.ir

محمدحسین بهجت تبریز متخلص به شهریار خواهد بود. پیشینی میشود با استخراج و سنجش این اطلاعات، ضمن بررسی تأثیر شعر و ادب بر ساحت علم، نگاهی دیگر و نوآورانه بر اشعار شاعر بلندآوازه ایران، شهریار سخن ارائه نمود.

کلیدواژه؛ ارتباطات علمی شهریار

نگرش انسانگرایانه و تعامل اقشار مردم در منظومه حیدربابایه سلام استاد شهریار

محمد مهدی پور*

چکیده

استاد محمد حسنین شهریار که یکی از معروفترین و پر آوازه ترین ادیبان و شاعران معاصر ایران است شاعری دو زبانه است او در کنار اشماری بسیار هنرمندانه و پر از احساس و عاطفه خود که به زبان فارسی سروده است اشعار زیادی را نیز به زبان مادری خود - ترکی آذربایجانی - سروده است که منظومه زیبای حیدربابایه «سلام یکی از این سروده های ترکی اوست این منظومه در قالب شعری مسما و ۱۲۱ بند پنج مصرعی سروده شده است.

موضوع منظومه حیدر بابا بیان خاطرات و شنیدهها و دیدههای شهریار از محیط زندگی خود در روستای خشکتاب و کوه حیدر باباست در این منظومه گویی استاد شهریار بر مرکب خیال و آرمانی خود نشسته و از افقی بالاتر در فضای محیط زندگی خود به پرواز درآمده و هر آنچه را میبیند و میشنود در

*استاد دانشگاه تبریز

قالب بیانی هنرمندانه بازگو میکند این منظومه هر چند موضوعات متنوعی دارد مانند:

یاد کرد از درگذشتگان و کسانی که در این روستا هنوز در قید حیاتند توصیفات زیبا از طبیعت خاطره انگیز از محیط دوران کودکی صفا و صمیمیت حاکم بر مردم این روستا اشاره به تعداد زیادی از آداب و رسوم رایج در این منطقه و دیگر اتفاقاتی که در این محیطا بوقوع پیوسته است.

اما آنچه موضوع این مقاله است پرداختن به نگرش انسانگرایانه استاد شهریار در خیدر "بابا به نوع رفتارها و تعامل احاد مردم با یکدیگر در زندگی اجتماعی است به نظر می رسد شاعر به دو تیپ از انسانها و رفتارهای آنان اشاره کرده و ضمن آوردن مثالهایی از این دو دسته به تلویح و تصریح خوانندگان را با روحیات و اعمال و رفتار آنها آشنا میکند تا در مسیر عبرت، گیری هر خواننده ای با پرهیز از رفتارهای غیرانسانی و نادرست یک گروه در زندگی اجتماعی به سوی رفتارهای صحیح و انسانی و تعامل درست گروه دیگر با همنوعان روی بیاورد.

کلیدواژه: انسان مردم شهریار منظومه حیدر بابا

ŞEHİRİYAR VE FARŞÇA DİVANI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

MEHMET KANAR*

ÖZ

Türk Divan Edebiyatı'nın başlarda rol modeli olan Klasik Fars Edebiyatında yalnız Farsça söyleyen şairlerin yanı sıra iki dilli şairler de görürüz. Yirminci yüzyıl İran'ında yetişen iki dilli şairlerden biri de Mehmed Hüseyin Şehriyar'dır.

Modern İran şiirinin kurucusu sayılan Nîmâ Yûşic ile başlayan serbest şiir bazı kurallar çerçevesinde yeni bir yola girmişti. Şehriyar da serbest tarzdan etkilenecek şiir yazmış olsa da onu daha çok klasik tarza bağlı bir şair olarak biliriz. Bu konuda Sadî, Hafız ve Mevlana etkilendiği şairlerin başında gelir. Klasik Fars şiirinin kullandığı mazmunları ve mitolojik unsurları iyi bilen Şehriyar daha çok gazel ve kaside tarzındaki şiirleriyle oldukça hacimli bir divan sahibi olmuştur.

* Prof. Dr., Yeditepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

II. ULUSLARARASI FARS DİLİ VE EDEBİYATI SEMPOZYUMU: ŞEHİRİYAR

Neşredilen divanda Şehriyar'ın Fars şiirindeki üsluplar ve ekoller hakkında bir de değerlendirmesi vardır. Ayrıca bir şairin nasıl olması hakkında faydalı bilgiler bulunur.

Tarafımdan Şehriyar'ın Farsça Divan'ından yapılan ve Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından basılan seçkiden bazı şiirler veya beyitlerle Şehriyar'ın şiir dünyasına bir pencere açmaya çalışacağım.

Anahtar Kelimeler: Farsça Divan, Şehriyar